

Tajemství uměleckého úspěchu Wintrova — a úspěch jeho bývá byt ne vždy, alespoň často vpravdě umělecký — jest úžasně prosté; jest v tom, že Winter zná důkladně svět, z něhož bere své látky a náměty, šestnáctý a nyní i sedmnáctý věk český. Ani tajemství Balzacovo, Flaubertovo a Dostojevského není konec konců jiné; píše-li Balzac geniálního vynálezce nebo starého zhýralce, zná tuto species lidí tak důkladně, že nemyslí po svém, ale myslí jako vynálezce, cítí jako zhýralce. Winter také zná tento mrtvý svět nejen hmotně — vic: zná jej i v jeho způsobech myšlení, cítění, soudu, jednání; zná prostě duševní mechanism a habitus těch lidí, ne-li výjimečných duchů oněch dob, alespoň člověka průměrného. To jest patrné i na obojí práci, kterou shrnul v knížku, jejíž jméno jsem nadepsal tomtuto článku: většina figur Wintrových jest opravdu *viděna* živým duchovým okem, ne konstruována z abstraktního poznání; teplé barvitě detaily nejsou nalepovány na figury, *vy-růstají* z nich; figury dýší teplým životem, splývají s teplým vzduchem svého ústředí, vyvolaného typisujícím štětcem; většina povídek Wintrových jest opravdu zabydlena životními duchy. To dosvědčují, opakují, i nové jeho dvě novely, *Peklo* a *Panečnice*. A přesto a přece — první z těchto prací ukazuje i velmi určitě meze talentu Wintrova. Winter slábne okamžitě, kdekoli vyjde z malby průměrného běžného života, z malby drobných průměrných figur lidských a jejich průměrných ne- výjimečných dějů a osudů — kde opustí *žánr*. V první práci

103
chtěl podat Winter rozvrat duše co nejhlubší, rozvrat, z něhož rodí se zločin a smrt — a ztroskotat se. Práce Wintrova maluje široce, jak starší zámožná žena vezme si v zaslepení za muže mladého větroplacha a hýřila, jak brzy podezírá ho z nevěry a žárlí na něho, jak tím kazí se její duše a hrubne i zatvrzuje se, jak posléze sveze se její nespravedlivé podezření na služebnou děvečku její, poloviční dítě, Adličku, a jak ji trýzní a nakonec ubíjí — a přece nedosahuje svého účelu: nepodává psychologického procesu, *jak* se kazí a rozvrací duše, *jak* pustne a hyne a propadá zločinu. Příběh jest vypravován rozvlekle, roztéká se v epizody, zajímavé snad o sobě, ale neodůvodněné ekonomii celku, nemá soustředění ani komposičního, ani psychického. Zejména zločin sám a všecko, co přijde po něm, podáno jest mdle a slabě — pouhý a holý referát... Člověk nesmí ani na chvíli pomyslit na Balzaca nebo Dostojevského — jinak pochopí, co schází Wintrovi: vlastní logická nutkavost, osudovost v jednání hlavní figury. Psychologická chudoba Wintrova v této práci byla by okamžitě zjevna každému literárnímu vzdělanci, kdyby se vysvlékla novela Wintrova ze starého barvitěho jazyka a celého rušného ústředí kulturně historického, do něhož jest zasazena: přeložte ji do dnešního jazyka a dnešní doby a vysvitne nade vši pochybu její malá síla psychotvorná, její nevelké umění v kresbě charakterové. Co klame o její hodnotě, jest starý, jadrný, barvitý jazyk, nám neběžný (a v němž proto zdá se všecko výraznějším a významnějším, než to vpravdě jest), množství detailů z hmotného života a bytu tehdejších lidí — ale (a o tom jest třeba se dohodnout) právě tyto věci nejsou *básnické*, nýbrž *naukové* živly díla.

Umělecky výše stojí z této knihy *Panečnice*. Zde jest Winter na své vlastní půdě; zde není rozporu mezi tím, co chce, a tím, co zmůže. Winter jest výborný všude tam, kde nedotýká se tragických osudů, velikých krisí a rozvratů duševních — není dramatický básník, není tvůrce-psycholog, není norec do hlubin lidské duše a jejích tajemství. Jest výborný všude tam, kde se drží povrchu, kde jde o vnější zápletky a drobné lsti a ple-

104 tichy nebo trudy a bludy, vášně i strážně běžného průměrného života, nehlubokého a průhledného. Jest to rozkošný malíř-žánrista v holandském smysle slova a jistě dovede zachytit a vyvolat slovem scény, které se vyrovnají scénám namalovaným štětcem Brouwerovým. Ale zklame všude tam, kde se pokusí o větší komposice s hlubšími průzory a bohatšími osnovami ať dějinnými, ať psychologickými.

M. Kurt: Básně

105

Pan Kurt, autor nedávného aktiku Všichni tři¹ a básnický *homo novus* Moravsko-slezské revue, stýká se částí svých sujetů i svou veršovou formou s Petrem Bezručem: oba zpívají zpěv temné pomsty z černého kraje ostravského, oba jsou rapsodové, jimž nestačí většinou sevřený verš a rým a kteří rozlévají se proto rádi buď blankversem nebo veršem volným. *Hmotně* jest tedy podoben p. Kurt Bezručovi: tytéž kletby, tytéž kulisy „černé země“, tytéž baladické látky, zahrané na struně vzdoru, kletby a pomsty, napjaté a přepjaté až k přetržení. Ale *básnicky* a *umělecky* jest mezi nimi propast, jaká jest mezi ochotníkem a básníkem vědomým si svého cíle: Bezručovi jest blankvers nebo volný verš *vnitřní nutností*, prostředkem dobře uváženým a zcela vytěženým, a proto *stylem* a příznačnou *karakteristikou* — Kurtovi zástěrou k uměleckému pohodlí a k umělecké ne-dbalosti. Bezruč svým volným veršem ryje nebo zpívá — zpívá pevným rytmem, vynuceným nutností chvíle a situace a kar-akterisujícím je plně — Kurt povídá... povídá nekonečně dlouho, nudně a únavně. Blyskne-li náhodou v jeho nekoneč-ných blankversech silnější obraz, živější barva nebo nota, za-topí ji hned vlna prázdného povídání a odplaví slabý kořínek, dříve než se mohl zachytit pevněji ve tvé paměti a pozornosti. Smutno je z těch sociálně národních motivů, jak jsou dnes již sepsuty kdekým. Co u Bezruče bylo výrazem síly, novým vý-

1 - [Viz zde str. 168 a n.]